

CHET TILLARINI O'RGANISHNING INSON RIVOJLANISHIGA TASIRI.

Dushatova Shohsanam, *FarDU o'qituvchi*

Tursunaliyev Muhammadyusuf, *FarDU 3-bosqich talabasi*

sh.dushatova.pf.fdu.uz

Annotation: today, learning a foreign language is becoming one of the main tasks facing the society. The main reason for this is that the world is developing more and more. Learning foreign languages is becoming a necessity. Learning foreign languages opens the door to many opportunities for humanity. Below there are some examples of such possibilities.

Key words: foreign language, native language work, career, mind, thinking, cognition, hippocampus

Annotatsiya: bugungi kunda chet tilini o'rganish jamiyat oldida turgan asosiy vazifalardan biriga aylanib bormoqda. Buning asosiy sababi dunyoning tobora rivojlanib borayotganidir va globallashtiruvdir. Shuningdek, chet tillarini o'rganish insoniyat uchun ko'plab imkoniyatlar eshigini ochadi. Quyida shunday imkoniyatlarning bir nechta namunalari keltirib o'tiladi.

Kalit so'zlar: chet tili, ona tili ish, karyera, ong, tafakkur, bilish, hippokampus

Аннотация: сегодня изучение иностранного языка становится одной из главных задач, стоящих перед обществом. Основной причиной этого является все более развивающийся и глобализационный мир. Также изучение иностранных языков открывает перед людьми множество возможностей. Ниже приведены некоторые примеры таких возможностей.

Ключевые слова: иностранный язык, работа на родном языке, карьера, разум, мышление, познание, гиппокамп.

Barchamizga ma'lumki bugungi kunda ba'zi mamlakatlarda ishsizlik avj olib bormoqda, chet tillarini o'rganish orqali esa dunyoning rivojlangan mamlakatlaridan ish topish imkoniyati vujudga keladi. Tadbirkorlikning rivojlanishi oqibatida ko'plab kompaniya va firmalarda chet tilini biladigan kadrlarga ehtiyoji vujudga

keladi. Bugungi kunda ayniqsa turizm turizm sohasi keng rivojlanmoqda. Har bir inson xorijiy davlatlarga sayohat qilishni xohlaydi. Sayohat davomida maroqli vaqt o'tkazish uchun chet tilini biladigan kadrlarga ehtiyoj ortadi. Misol uchun: restoranda ovqatlanishdan tortib to mehmonxona xizmatigacha tarjimonlar faoliyatiga muhtoj bo'lamiz.

Chet tilini bilish orqali nafaqat ish bilan ta'minlanish balki mutlaqo boshqa madaniyat va o'zgacha urf-odatlar bilan tanishish ham mumkin. Shuningdek, unyoqarashni kengaytirish va dunyoga boshqacha nuqtai nazar bilan qarash imkoniyatiga ega bo'lasiz. Biz chet tillarini nafaqat kareramizda muvaffaqiyat qozonish, balki boshqa davlatga ko'chib ketish uchun yoki shunchaki bu til va uning so'zlashuvchilari madaniyatini yoqtirganimiz uchun o'rganamiz. Shu bilan birga, tillarni o'rganish bizning psixikamiz, miyaning rivojlanishi va umuman insonning shaxsiyatini shakllantirish uchun katta foyda keltiradi.

Hozirgi vaqtda global geosiyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar munosabati bilan inson oldiga tobora ko'proq yangi talablar qo'yilmoqda, kadrlarning kasbiy tayyorgarligi darajasiga zamonaviy ishlab chiqarish talablari ortib bormoqda. Shunday qilib, chet tilida, ba'zan esa bir nechta tillarda erkin muloqot qilish zarurati ortadi. Hayot o'zgardi, axborotni qabul qilish usuli o'zgardi va uning hajmi sezilarli darajada o'zgardi. Shunday qilib, hozir deyarli hech kim chet tillarini o'rganishning maqsadga muvofiqligiga shubha qilmaydi: zamonaviy dunyoda ularni o'rganish foydali va zarurdir.

Shuni ta'kidlash kerakki, odamdan nima uchun til o'rganayotganini so'rasangiz, ko'pchilik hozir chet tilini bilmay turib, o'qishga, ishga kirish qiyin deb javob beradi, ya'ni ular ofislarda ishlash, sayohat qilish, adabiyot o'qish va hokazolar uchun kerak deb o'ylashadi. Va bu rostan ham shunday. Lekin til o'rganishning ko'pchilik bilmaydigan yana bir xususiyati borki, bu til o'rganishning inson shaxsiyatiga ijobiy ta'siridir.

Jumladan, chet tillarini o'rganadigan odamlar yangi ma'lumotlarni eslab qolishda kamroq muammolarga duch kelishadi. Xotirani rivojlantirishning umume'tirof etilgan usullari she'r yodlash va chet tilini o'rganishdir, ular aslida

birlashtirilishi mumkin. O'rtacha odamning so'z boyligi 10 000 dan 30 000 so'z gacha (ko'rsatkichlar yoshi, kasbi, atrof-muhit, ijtimoiy mavqega qarab farq qilishi mumkin) tashkil topadi. Tasavvur qiling-a, agar siz lug'atingizga mingta xorijiy so'z qo'shsangiz ham. Miyadagi kognitiv jarayonlar faolroq ishlaydi va shu bilan yangi ma'lumotlarni idrok etish yaxshilanadi. Va mingta so'z bu unchalik ham kam emas. Chet elliklar bilan umumiy mavzularda suhbat qurish uchun butunlay kifoya (agar siz grammatikaning asosiy tamoyillarini bilsangiz albatta).

Olimlarning ta'kidlashicha, ko'p tilli muhitda o'sgan insonlar bolaligidan faqat ona tilini eshitganlarga qaraganda ancha yaxshi xotiraga ega bo'ladi. Bundan tashqari, ular aqliy arifmetikada, o'qish qobiliyati va boshqa shunga o'xshash ko'nikmalarda ancha yaxshiroq bo'lishadi. Til o'rganish barcha yoshdagilar uchun boy tajriba hisoblansa-da, ayniqsa bolalar bu sarguzashtdan eng ko'p foyda olishadi. Chunki bolalar doimo o'zlari uchun yangi narsalarni kashf etadilar va ulardan o'rganishga harakat qiladilar. Shuning uchun ham ular eng yaxshi til o'rganuvchilar hisoblanadi. Tilshunoslik professori, bolalarning tillarni o'rganish usullarini o'rganuvchi doktor Kertisning so'zlariga ko'ra, biz bolalarning yo'liga qancha tilni qo'yishimiz muhim emasdek, ular bularni barchasini o'rganish uchun juda katta kuchga egadek. Ular bir vaqtning o'zida tizimli va muntazam eshitishlariga imkon beradigan darajada ko'p og'zaki tillarni o'rganishlari mumkin. Faqatgina bolalar bu qobiliyatga ega hisoblanadi [4, 133].

Chet tillarini o'rganish yoshlikda ham, ongliroq keksalikda ham doimo ijodiydir. Tilni o'rganayotganda, har bir kishi so'zlarni, grammatik qoidalarni eslab qolish uchun o'ziga xos narsalarni o'ylab topishga harakat qiladi. Shunday qilib, biz ona tilimiz bilan assotsiatsiyalar quramiz, sxemalar chizamiz, ongimizda rasmlarni ixtiro qilamiz va hokazo. Ya'ni, biz muammolarni hal qilishda nostandart yondashuvlarni izlashga harakat qilmoqdamiz. Chet tillarini o'rganishga qiziqqan odamlar vazifalarni hal qilishda ko'proq muvaffaqiyat qozonishadi, chunki ular bu jarayonga ijodiy yondoshadi. Bundan tashqari, chet tillarini o'rganish nafaqat so'zlarni yodlash, grammatika, talaffuz va hokazolarni o'rganish bilan bog'liq, balki boshqa xalqning madaniyati, uning urf-odatlarini, bayramlari, buyuk odamlarning

tarjimai holi va boshqa ko'p narsalarni o'rganish demakdir. Darhaqiqat, zamonaviy dunyoda chinakam bilimdon inson deganda chet tilini biladigan va u bilan muloqot qila oladigan kishi emas, balki o'rganilayotgan til mamlakatining adabiyot, san'at va siyosatdagi madaniy xususiyatlarini tushunadigan kishi ham tushuniladi. Shuning uchun ham tilni o'rganish ko'p vaqt talab qiladigan va mashaqqatli jarayon bo'lib, u haqiqiy yoki uyushgan kontekstda sodir bo'ladi. Bolalar odatda to'liq grammatik kompetensiyaga erishish uchun birinchi tilni 2 yoshdan 5 yoshgacha o'zlashtiradilar [6, 23], bu vaqt davomida ular katta hajmdagi ma'lumotlarga duch keladi. Shubhasiz, ikkinchi tilni o'zlashtirishda ham xuddi shunday. Agar o'quvchilar tilga maqsadli yondoshmasalar, ular uni o'zlashtira olmaydilar [1, 3].

Chet tili o'rganish jarayonida ko'pchilik ongli ravishda sezmaydigan xususiyatlaridan biri shuki, chet tillarini o'rganishda biz ona tilimizni ko'proq va diqqat bilan o'rganishni boshlaymiz. Bu paradoksal tuyulishi mumkin, ammo bu ayni haqiqat. Chet tilini o'rganayotganda, ko'pchilik rus tili juda qiyin ekanligini payqashni boshlaydi, shuning uchun biz o'z tilimizga muhabbat va vatanparvarlikni rivojlantiramiz. Bundan tashqari, chet tilini o'rganishda biz rus tili bilan parallellik quramiz, taqqoslaymiz, umumiylik va farqlarni topishga harakat qilamiz. Ya'ni, biz tilda "qazishni" boshlaymiz.

Chet tillari bilan intensiv shug'ullanadigan odamning miyasi tom ma'noda o'sadi. Aniqrog'i, uning alohida hududlari - hipokampus va miya yarim korteksining ba'zi qismlari rivojlanadi. Professional tarjimonlarning miya tuzilishini o'rgangan tadqiqotchilar kamida uch oy davomida chuqur o'rganish bilan shug'ullanganlarda til o'rganish jarayonida kulrang moddalar hajmining ko'payishini qayd etdilar va tadqiqot ishtirokchilari qanchalik ko'p harakat qilsa, kulrang moddaning hajmining ortishi shunchalik sezilarli bo'ldi. Yana bir qiziq tomoni shundaki, chet tilini o'rganish miyani ilgari ajrata olmagan va farqlay olmaydigan turli xil tovushlarni kashf etishga majbur qiladi. Bunday odam kelajakda musiqa asboblarini o'zlashtirishda sezilarli yutuqlarga erishishi mumkin degani.

Shuni ta'kidlash kerakki, tilni o'rganish - bu to'g'ri va barkamol rivojlangan shaxs sifatida o'sishga yordam beradigan nozik kognitiv jarayondir. Yangi tilni

o'zlashtirish insonning tafakkurini o'zgartira olmaydi, chunki tafakkur qonunlari universaldir, lekin bu uning ongini o'zgartirishi mumkin. Yangi ma'lumotlarni, shu jumladan, boshqa til haqidagi ma'lumotlarni o'zlashtirish - bu bilish jarayoni o'ylamasdan bajarilishi mumkin emas. Turli hodisalarni bilish uchun bir xil universal mexanizmlar qo'llaniladi, ammo har qanday bilish inson ongining mazmuni orqali amalga oshiriladi. Chet tilini o'zlashtirish sharoitida muammoning ana shu jihati alohida ahamiyat kasb etadi. Chet tilini istalgan darajada va har qanday hajmda o'rganish sub'ektning ongiga bevosita ta'sir qiladigan murakkab jarayondir.

Biz yuqoridagilarni o'rgangan holda, chet tillarini o'rgangan insonlar barkamol, dunyo qarshi kengroq inson bo'la oladi degan xulosaga kelishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ellis Rod. Principles of instructed Second Language Acquisition. 2008.
2. Dushatova, S. (2022). LINGUISTIC AND SOCIAL ORIGINATION OF TABOOS. *Science and innovation*, 1(B6), 318-321.
3. Dushatova, S. (2022). EVFEMIZM TUSHUNCHASI TAHLILI.
4. Fatıma Gimatdinova. Benefits of learning a foreign language at an early age. *The Journal of International Social Research* Volume: 11 Issue: 59 Year: 2018
5. qizi Dushatova, S. B., & qizi Qodiraliyeva, N. I. (2022). EFFECTIVE METHODS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES. *International Academic Research Journal Impact Factor 7.4*, 1(5), 63-67.
6. Wells, G. Language development in the pre-school years. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.
7. O'zME. 1-tom. Toshkent, 2000
8. Nasriddinovna, S. Z. (2022, April). CLASSIFICATION OF SYNTACTIC RELATIONS IN COMPOUND SENTENCES. In *International Conference on Research Identity, Value and Ethics* (pp. 121-123).
9. Nasriddinovna, S. Z. ional Study of Syntactical Relations o pound Sentences in Uzbek Linguistics.

10. Юнусова, X. (2022). Verbo-visual figures in poetic texts. *Globalashuv davrida tilshunoslik va adabiyotshunoslik taraqqiyoti hamda ta'lim texnologiyalari*, 1(1), 73-76.
11. Yunusova, H. R. Q. (2021). VIZUAL POETIK MATNLARDA GRAFIK BIRLIKLAR TAHLILI (HOZIRGI O'ZBEK SHE'RIYATI ASOSIDA). *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(7), 26-30.
12. Khakimov, M. K. (2021). VISUAL POETIC TEXTS AS MULTISEMIOTIC SYSTEM. *Theoretical & Applied Science*, (8), 185-188.
13. Soxibovna, M. G. (2022). Important features of linguocultureme in study of national and cultural words. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429*, 11(08), 9-13.
14. Soxibovna, M. G. (2022, August). THE ROLE OF LINVOCULTUREME IN THE STUDY OF NATIONAL AND CULTURAL FEATURES OF SPEECH UNITS. In *INTERNATIONAL CONFERENCE: PROBLEMS AND SCIENTIFIC SOLUTIONS*. (Vol. 1, No. 3, pp. 48-52).